

УДК 332.3:338.3

С. В. Бреус,

д. е. н., професор, професор кафедри менеджменту та маркетингу, Європейський університет

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-0624-0219>

С. В. Хомич,

аспірант, Європейський університет

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0002-5452-0477>

DOI: 10.32702/2306-6792.2024.24.45

КОНКУРЕНТНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ПІДПРИЄМСТВ АГРОПРОМИСЛОВОЇ СФЕРИ УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

S. Breus,

Doctor of Economic Sciences, Professor, Professor of the Department
of Management and Marketing, European University, Kyiv, Ukraine

S. Khomych,

Postgraduate student, European University, Kyiv, Ukraine

COMPETITIVE POTENTIAL OF ENTERPRISES IN UKRAINE'S AGRO-INDUSTRIAL SECTOR: PROBLEMS AND PROSPECTS

У статті проведено дослідження сучасного стану агропромислового комплексу України, зокрема його структури та ключових показників розвитку за 2019—2023. Розглянуто роль агропромислових підприємств у національній економіці, підкреслено їхній внесок у ВВП та експортний потенціал країни. Проаналізовано внутрішні та зовнішні фактори, що впливають на конкурентний потенціал цих підприємств, зокрема матеріально-технічну базу, кадровий потенціал, державну політику та міжнародну конкуренцію. Визначено основні проблеми підвищення конкурентоспроможності, такі як низький рівень технологічного забезпечення, обмежений доступ до фінансових ресурсів та логістичні виклики. Запропоновано перспективні напрями розвитку, включаючи впровадження інновацій, розширення доступу до фінансування, підвищення якості продукції та розвиток експортного потенціалу. Наголошено на важливості державної підтримки та ефективної аграрної політики для зміцнення конкурентного потенціалу агропромислових підприємств України.

This article examines the current state of Ukraine's agro-industrial complex, focusing on its structure and key performance indicators over 2019—2023 years. The role of agro-industrial enterprises in the national economy is analysed, highlighting their contribution to GDP and export potential. Key factors affecting the competitive potential of these enterprises, including both internal (material and technical base, human resources, financial resources) and external factors (state policy, market environment, and international competition), are identified. The study reveals major challenges that hinder the enhancement of competitive potential, such as the low level of technological infrastructure, limited access to financial resources, insufficient state support, regulatory barriers, and logistical and infrastructural issues. To address these challenges, the article suggests implementing modern technologies and innovations, expanding access to financial instruments and investments, improving product quality with certification to international standards, and enhancing export potential by entering new markets. Furthermore, the importance of state support and innovation promotion is emphasized. Effective agrarian policies and infrastructural improvements are identified as critical elements for strengthening the competitive potential of Ukraine's agro-industrial enterprises, ensuring their sustainable

development and adaptation to global market conditions. The study underscores the need for comprehensive solutions that integrate modern technology and financial tools to foster sustainable competitiveness in Ukraine's agricultural sector. The findings provide insight into the unique challenges faced by agro-industrial enterprises and propose viable strategies to help them achieve lasting growth. Recommendations for future research include examining the impact of global market trends on the competitive potential of Ukrainian agro-industrial enterprises, assessing the effectiveness of different models of state support for the agricultural sector, exploring the role of digital technologies and automation in improving competitiveness, and evaluating the socio-economic effects of competitive potential enhancement for rural communities. The perspectives outlined here emphasize the significance of a coordinated approach in enhancing the competitive potential of Ukraine's agro-industrial enterprises, positioning them as strong contenders in the global agricultural market.

Ключові слова: агропромисловий комплекс, конкурентний потенціал, технологічне забезпечення, фінансові ресурси, державна підтримка, логістика, інновації.

Key words: agro-industrial complex, competitive potential, technological support, financial resources, state support, logistics, innovations.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Питання підвищення конкурентоспроможності підприємств агропромислового комплексу та реалізація їх потенціалу набувають особливої актуальності в сучасних умовах, що значною мірою зумовлене роллю, яку вони відіграють у забезпеченні динамічного економічного зростання держави (сектор АПК: виступає суттєвим джерелом формування робочих місць, економічного зростання та соціально соціального розвитку; є важливою складовою ВВП України та джерелом валютних надходжень).

Агропромислові підприємства в українських реаліях стикаються з низкою проблем (серед яких низький рівень технологічного забезпечення, обмежений доступ до фінансових ресурсів, недостатньо високий рівень державної підтримки та значні логістичні й інфраструктурні бар'єри), що справляють негативний вплив на рівень їх конкурентоспроможності як на внутрішньому, так і на міжнародному ринках й ставить під загрозу можливість стабільного розвитку аграрного сектору і натомість потребує здійснення комплексного підходу, що поєднує дослідження впливу різних чинників на конкурентний потенціал та розроблення ефективних методів його підвищення.

Актуальність цього завдання зумовлена не лише економічними, але й соціальними аспектами, адже розвиток конкурентоспроможного агропромислового сектору сприяє зростанню зайнятості, покращенню якості життя сільського населення та підвищенню продовольчої безпеки.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

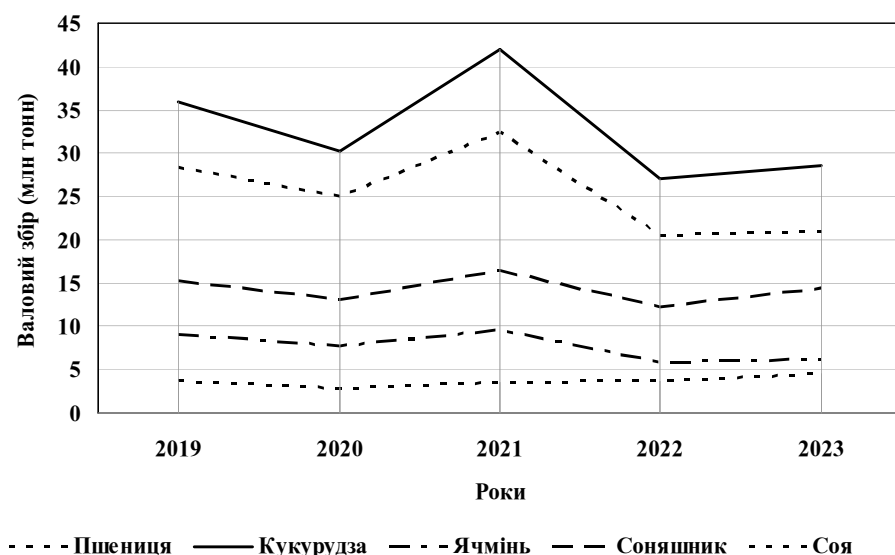
Аналіз досліджень та наукових публікацій свідчить про значну увагу вчених до проблематики конкурентного потенціалу агропромислових підприємств України, зокрема:

— проводиться дослідження чинників, що впливають на конкурентоспроможність аграрних підприємств на зовнішньому ринку з акцентуванням уваги на необхідності формування конкурентних переваг для успішної інтеграції в міжнародну економіку (Ляшевська В.І., Сквіра І.О., Бойко Ю.А. [1]);

— аналізування динаміки агропромислового виробництва в Україні та викликів, пов'язаних з досягненням сталого розвитку з урахуванням доцільності та важливості імплементації сталих практик у сфері агропромислового виробництва (Козак К.Б. [2]);

— оцінювання перспектив конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств з акцентуванням уваги на важливості стратегічного управління ресурсним потенціалом для забезпечення конкурентних переваг (Непочатенко О.О., Пташник С.А., Мельник К.М. [3]).

Однак, незважаючи на наявність вагомого наукового доробку у цій сфері досліджень, недостатньо розглянутими є аспекти, що стосуються комплексного підходу до оцінювання конкурентного потенціалу агропромислових підприємств, який би враховував як внутрішні, так і зовнішні чинники впливу, також потребують удосконалення методичні підходи до оцінювання впливу державної політики та міжнародної конкуренції на формування та розвиток конкурентного потенціалу підприємств агропромислового сектору.

Рис. 1. Валовий збір основних сільськогосподарських культур (млн тон)

Джерело: Державна служба статистики України.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ (ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ)

Мета статті полягає у проведенні дослідження стану та можливостей розвитку конкурентного потенціалу агропромислових підприємств України з визначенням ключових чинників впливу й розробленні рекомендацій щодо підвищення конкурентоспроможності вітчизняного аграрного сектору.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Конкурентний потенціал підприємства є фундаментом його стійкості та здатності досягати успіху на ринку. Це поняття охоплює всю сукупність ресурсів, можливостей та стратегій, завдяки яким підприємство може не лише конкурувати з іншими, але й забезпечувати стійкий розвиток і задовольняти потреби своїх клієнтів. Беляєва визначає конкурентний потенціал як систему внутрішніх і зовнішніх можливостей, завдяки яким підприємство здатне швидко реагувати на ринкові зміни, використовуючи як власні ресурси, так і уміння адаптуватися до зовнішніх викликів [4]. Орел А.М., зі свого боку, додає, що конкурентний потенціал також включає здатність підприємства використовувати інноваційні підходи, що дозволяють йому створювати унікальні продукти або послуги, відмінні від пропозицій конкурентів [5].

Як зазначає Волик, основними складовими конкурентного потенціалу є фінансові ресурси, кадровий потенціал, інноваційна здатність і матеріально-технічна база [6]. Кожен з цих елементів виконує свою унікальну роль: фінан-

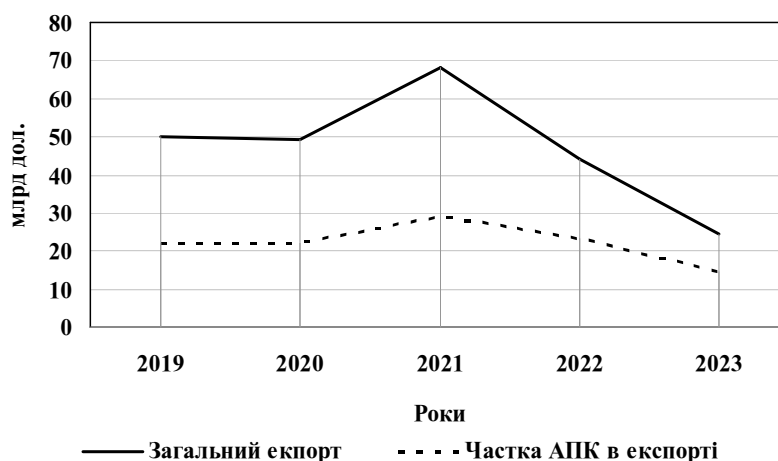
сові ресурси забезпечують підприємству стійкість у складні економічні часи, інноваційна здатність дозволяє залишатися в авангарді галузі, а кадри є тим активом, що не піддається копіюванню. Кузьминчук Н.В. і Терованесова О.Ю. зазначають, що саме людський капітал є серцем конкурентного потенціалу, адже він відповідає за креативність, інноваційні рішення та здатність адаптуватися до змін [7].

Не існує універсального підходу до оцінювання конкурентного потенціалу підприємства, що знаним чином зумовлює їх різноманіття — кожен з них має

свої переваги. Параметричний метод дає можливість оцінювати конкретні показники діяльності підприємства порівняно з ринковими стандартами, що сприяє підвищенню рівня об'єктивності при оцінюванні стійкості підприємства [4]. Матричні методи, такі як матриця BCG або McKinsey, дозволяють візуально оцінити позицію компанії на ринку та її конкурентоспроможність. Красноручський О.О. наголошує, що вони є зручними для розробки стратегічних рішень, орієнтованих на оптимізацію використання ресурсів [8].

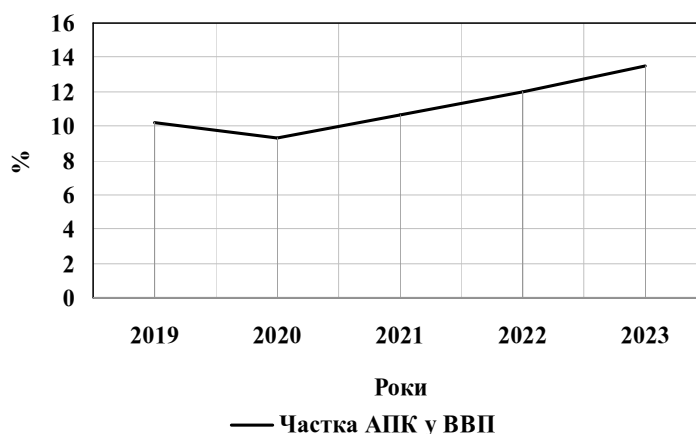
Ще одним вагомим методом є SWOT-аналіз, який дозволяє оцінити сильні та слабкі сторони підприємства, а також виявити потенційні можливості та загрози. Цей підхід можна вважати універсальним з точки зору його важливості для стратегічного планування [9]. Метод бенчмаркінгу, що передбачає порівняння показників підприємства з лідерами галузі, є особливо корисним для виявлення прогалин і встановлення пріоритетів у розвитку. Кузьминчук Н.В. та Терованесова О.Ю. наголошують, що цей метод дозволяє переймати найкращі практики та вдосконалювати власні бізнес-процеси [7].

Агропромисловий комплекс України є вагомим сектором національної економіки, сприяє забезпеченню продовольчої безпеки держави й складається з трьох основних підсекторів (сільське господарство, переробна промисловість, сфера обслуговування), основні показники його розвитку наведені на рис. 1.

Рис. 2. Обсяг експорту агропромислової продукції (млрд дол. США)

Джерело: Міністерство аграрної політики та продовольства України.

Рис. 3. Частка АПК у ВВП України (%)

Джерело: Національний банк України.

Аналізування даних рис. 1 свідчить про нестабільну тенденцію до зростання валового збору сільськогосподарських культур у 2021 році порівняно з 2019 роком. Так, станом на 2019 рік пшениці було зібрано 28,3 млн тонн, що зросло до 32,4 млн тонн у 2021 році, але знизилось до 20,5 млн тонн у 2022 році, й незначно підвищилось до 21,0 млн тонн у 2023 році. Схожа тенденція простежується для кукурудзи: з 35,9 млн тонн у 2019 році до піку в 41,9 млн тонн у 2021 році, після чого відбулося падіння до 27,0 млн тонн у 2022 році та незначне зростання до 28,5 млн тонн у 2023 році. Ячмінь демонструє зниження з 9,0 млн тонн у 2019 році до 5,9 млн тонн у 2022 році, з подальшим незначним відновленням до 6,2 млн тонн у 2023 році. Виробництво соняшнику також зазнало спаду у 2020 та 2022 роках, з частковим відновленням у 2023 році. Лише виробництво сої не зменшилося у 2022 році. Причиною цьому є те, що основні площі посіву не знаходились на сході і півдні,

де більших руйнувань принесла війна. Ці коливання можуть бути пов'язані з різними чинниками, такими як погодні умови, економічна ситуація та вплив воєнних дій на території України.

Аналіз динаміки виробництва сільськогосподарських культур та обсягів експорту демонструє, що агропромисловий комплекс України є важливим стабілізуючим чинником в економіці, особливо у складних зовнішніх умовах. Протягом 2019—2023 років відбулось значне коливання обсягів виробництва основних культур. Так, у 2019 році зібрали 28,3 млн тонн пшениці, 35,9 млн тонн кукурудзи, 9,0 млн тонн ячменю, 15,3 млн тонн соняшнику та 3,7 млн тонн сої. Наступного року спостерігалось зменшення обсягу збору: пшениця — до 25,1 млн тонн, кукурудза — до 30,3 млн, соняшника — до 13,1 млн. У 2021 році відбулося відновлення, яке дозволило досягти 32,4 млн тонн пшениці та 41,9 млн тонн кукурудзи, однак у 2022 знову стався спад,

що може бути пов'язано із зовнішніми та внутрішніми викликами, такими як воєнні дії та погодні умови.

У показниках експорту відображається важлива роль агросектора у забезпеченні економічного зростання країни. У 2019 році загальний обсяг експорту становив 50,1 млрд дол. США, з яких 22,1 млрд. дол. (44,2% від загального обсягу експорту) припадало на АПК. У 2020 році, попри загальне зменшення обсягів до 49,2 млрд дол., частка агросектора зросла до 45%. Найбільше зростання експорту спостерігалось у 2021 році, коли обсяг експорту досяг 68,2 млрд дол., проте частка АПК знизилася до 41%. У 2022 і 2023 роках, попри скорочення загального експорту до 44,2 і 24,5 млрд дол. відповідно, частка агросектора досягла рекордних показників — 53% і 60%, що свідчить про його стійкість у несприятливих економічних умовах.

Аналіз рис. 3 свідчить про певну тенденцію до зростання. Так, у 2019 році частка АПК у ВВП становила 10,2%, у 2020 році відбулось її зменшення до 9,3% (що в основному було пов'язане з глобальними економічними викликами та пандемією COVID-19), однак вже у 2021 році відбулось її збільшення до 10,6% — й це можна вважати одним з важливих індикаторів відновлення галузі. У 2022 році цей показник досяг 12,0%, а у 2023 році — 13,5%, що свідчить про посилення ролі агропромислового комплексу в економіці України.

Основними чинниками, що вплинули на такий стан справ є: впровадження сучасних технологій та інновацій; збільшення платоспроможного попиту на продукцію вітчизняного АПК на міжнародних ринках; реалізація програм підтримки аграріїв та стимулювання розвитку сільського господарства, а також війна, що значно послабила позиції багатьох галузей.

Таким чином слід зазначити, що роль агропромислового комплексу у формуванні ВВП України зростає, що підкреслює його значення для національної економіки й самі агропромислові підприємства відіграють важливу роль у забезпеченні економічної стабільності та розвитку України — справляють значний вплив на рівень зайнятості населення, експортний потенціал, розвиток інфраструктури, інновації та технології й відповідно на рівень продовольчої безпеки держави.

Конкурентний потенціал агропромислових підприємств формується під впливом комплексу внутрішніх та зовнішніх чинників, кожен з яких унікально впливає на можливість підприємства адаптуватися до ринкових умов

і забезпечувати власну конкурентоспроможність. Внутрішні фактори зумовлюють спроможність підприємства використовувати свої ресурси максимально ефективно, тоді як зовнішні фактори визначають, у якому напрямку варто рухатися для успішного розвитку.

Матеріально-технічна база є основою виробничої діяльності будь-якого агропромислового підприємства. Беляєва Н.С. зазначає, що саме сучасне обладнання та технологічна інфраструктура дозволяють аграрним підприємствам досягати високої продуктивності й забезпечувати якість продукції, яка здатна конкурувати як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках [4]. З іншого боку, Орел А.М. підкреслює важливість постійної модернізації обладнання, оскільки застаріла техніка значно знижує ефективність виробництва і збільшує витрати [5].

Цифрові технології стали рушійною силою змін у сільському господарстві, трансформуючи традиційні методи роботи. Їх впровадження дозволяє значно підвищити ефективність використання ресурсів та адаптувати агропідприємства до нових викликів. Глобалізація, у свою чергу, формує нові стандарти роботи, що впливають як на стратегії розвитку, так і на прибутковість підприємств.

Практичний досвід багатьох країн свідчить про те, що точне землеробство забезпечує суттєве скорочення витрат на добрива та засоби захисту рослин. Зокрема, у Канаді фермери, які впровадили GPS-навігацію та датчики для диференційованого внесення добрив, досягли зниження витрат на 18% і підвищення врожайності на 12%. В Україні схожі результати демонструють господарства, які працюють із системами точного землеробства. Наприклад, у Вінницькій області фермерське господарство "АгроТех" завдяки цим технологіям скоротило використання пестицидів на 22%, що дозволило заощадити понад 1,2 млн грн за рік.

У Нідерландах встановлення датчиків IoT-технології на полях дало змогу зменшити використання води на 27%, а хімічних засобів — на 22%. В Україні ця практика вже застосовується у великих агрохолдингах, таких як "Мрія Агрохолдинг". Використання IoT дозволяє відстежувати вологість ґрунту в реальному часі, що зменшує витрати на полив до 30%, забезпечуючи стабільні врожаї навіть у посушливі сезони.

Універсальним інструментом для моніторингу стану полів та точного внесення добрив і засобів захисту стають дрони. Наприклад, у

Китаї масове використання агродронів дало змогу скоротити витрати на хімічні засоби на 35%, при цьому підвищивши ефективність обробки. В Україні "AgroDroneService" вже обслуговує понад 500 клієнтів щороку, допомагаючи знижувати витрати на обробку до 25%. Такі інновації підвищують якість виробництва, дозволяючи фермерам швидко реагувати на зміни погодних умов чи проблеми зі шкідниками.

Онлайн-платформи змінюють правила гри для малих та середніх фермерських господарств. У Польщі електронний майданчик AgroMarket дозволив місцевим фермерам збільшити продажі на 15%, скоротивши витрати на логістику на 10%. В Україні схожі проекти, такі як AgroHub, відкривають доступ до нових ринків. Наприклад, фермерське господарство "Зелений Край" за рік співпраці з платформою збільшило доходи на 18%, реалізуючи продукцію безпосередньо супермаркетам.

Інтеграція в міжнародні ринки відкриває для агропідприємств України перспективи збільшення доходів. Наприклад, вихід на європейський ринок дозволяє збільшити прибутки на 20—25%, проте потребує сертифікації відповідно до стандартів ЄС [10]. Сертифікація органічної продукції у середньому збільшує витрати на 15%, але відкриває доступ до преміальних ринків, де продукція коштує на 30% дорожче. Фермерське господарство "ЕкоХарвест" у Львівській області після сертифікації експортує органічну ягоду до Німеччини, збільшуючи свій дохід на 40%.

Високі стандарти, продиктовані глобалізацією, змушують адаптувати виробництво. У Бразилії фермери, які перейшли на екологічно чисте виробництво, збільшили витрати на 12%, але змогли увійти до сегменту преміум. В Україні адаптація до таких стандартів залишається викликом, проте зростання попиту на органічну продукцію стимулює інвестиції у сертифікацію. Наприклад, експорт органічної продукції з України у 2023 році зріс на 17%, досягнувши обсягу \$225 млн [11]. Зростання попиту на органіку змушує агропідприємства змінювати підходи до виробництва. У США ринок органічної продукції щороку збільшується на 8%, що відкриває перспективи для експортерів. Українське господарство "Органік Ленд" завдяки адаптації до цих тенденцій підвищило прибутковість на 22%, активно співпрацюючи з ринками ЄС і США.

Цифрові технології та адаптація до глобальних тенденцій створюють синергію, яка дозволяє агропідприємствам України не лише

залишатися конкурентоспроможними, але й займати провідні позиції на міжнародних ринках. Інтеграція інновацій, підвищення якості продукції та орієнтація на нові ринки стають основою успішного розвитку агропромислового комплексу.

Зростання ролі АПК у ВВП країни, яке досягло 13,5% у 2023 році, підкреслює значення сектору для економіки. Аналіз впливу модернізації на рентабельність агропідприємств демонструє чітку позитивну кореляцію: підвищення рівня модернізації супроводжується зростанням рентабельності, що свідчить про ефективність інноваційних підходів у галузі. Загалом, дані підкреслюють необхідність комплексного підходу до розвитку аграрного сектору з акцентом на інновації та підтримку експорту. Кадровий потенціал агропромислових підприємств відіграє вирішальну роль у формуванні конкурентних переваг. Волик зазначає, що ефективність підприємства залежить від кваліфікації працівників та їхньої мотивації до вдосконалення виробничих процесів [6]. Сучасні вимоги до аграрного сектору потребують інноваційного підходу і глибокого знання технологій, що підкреслює важливість підвищення кваліфікації кадрів. Кадровий потенціал є рушійною силою змін, оскільки саме людські ресурси здатні адаптувати підприємство до нових умов та оптимізувати процеси [9].

Фінансові ресурси забезпечують підприємству можливість здійснювати необхідні інвестиції в матеріально-технічну базу, навчання персоналу та інноваційний розвиток. Красноруцький О.О. [12] стверджує, що фінансова стабільність агропідприємства дозволяє йому витримувати конкуренцію і залучати нові ринки збуту [13]. Проте обмежений доступ до капіталу залишається однією з найбільших проблем для агросектору, оскільки більшість підприємств мають обмежені фінансові ресурси, що суттєво ускладнює їхню конкурентну боротьбу.

Що стосується зовнішніх факторів, то найважливішим виділимо державну політику. Вона визначає умови функціонування агропромислових підприємств. Беляєва наголошує, що підтримка з боку держави, наприклад, через субсидії, пільгове кредитування та сприяння розвитку інфраструктури, суттєво підвищує конкурентоспроможність агропідприємств [4]. Натомість, відсутність чіткої політики в галузі може призвести до значних труднощів для бізнесу. Орел додає, що особливо важливим є сприяння держави в експорті сільськогоспо-

дарської продукції, що дає підприємствам можливість виходити на міжнародні ринки [5].

Ринкове середовище формує конкурентні умови, в яких працює підприємство, і визначає обсяги попиту та пропозиції на його продукцію. Кузьминчук і Терованесова підкреслюють, що конкуренція на внутрішньому ринку агропродукції є доволі жорсткою, оскільки споживачі мають можливість обирати серед широкого асортименту товарів [7]. Це означає, що підприємства повинні приділяти особливу увагу якості продукції та стратегіям просування, щоб утримати лояльність клієнтів.

Міжнародна конкуренція є ще одним серйозним викликом для агропромислових підприємств України, оскільки на світовому ринку їм доводиться змагатися з країнами, які мають розвинену інфраструктуру та вищий рівень підтримки з боку держави. Волик зазначає, що у цьому контексті підприємства повинні активно розвивати експортні можливості та підвищувати конкурентоспроможність своєї продукції шляхом сертифікації за міжнародними стандартами [6].

Підвищення конкурентного потенціалу агропромислових підприємств України є ключовим завданням для забезпечення їх стійкості та ефективності в умовах сучасного ринку. Однак на шляху до цього існує низка проблем, які потребують комплексного аналізу та вирішення:

1. Низький рівень технологічного забезпечення та інновацій.
2. Обмежений доступ до фінансових ресурсів.
3. Недостатня державна підтримка та регуляторні бар'єри.
4. Проблеми з логістикою та інфраструктурою.

Багато агропідприємств України продовжують використовувати старе обладнання та технології, що негативно впливає на продуктивність і якість продукції. Відсутність інноваційних підходів обмежує їхню здатність адаптуватися до вимог ринку. Орел підкреслює, що впровадження сучасних технологій є критично важливим для підвищення конкурентоспроможності аграрних підприємств [5].

Для модернізації виробництва підприємства потребують фінансових ресурсів, однак високі відсоткові ставки та жорсткі банківські умови обмежують їх доступність. Державна підтримка є обмеженою та важкодоступною через бюрократичні перепони. Як вказує Красноручський О.О. [12], ефективне регулювання має ключове значення для підвищення конкурентного потенціалу. Поганий стан доріг, нестача склад-

ських приміщень і відсутність сучасних логістичних центрів створюють труднощі для транспортування продукції, що збільшує витрати. Ульяновченко Ю.О. та Юсип О.А. [14] наголошують на важливості розвитку інфраструктури для підтримки аграрного сектору [15].

Для подолання викликів та підвищення конкурентного потенціалу агропромислових підприємств необхідне впровадження сучасних технологій та інновацій. Це дозволяє підприємствам не лише підвищити продуктивність, але й покращити якість продукції, що є важливим фактором для виходу на міжнародні ринки. Мельник зазначає, що стратегічне управління конкурентоспроможністю аграрних підприємств є ключовим аспектом їх успішного розвитку [16].

Держава відіграє важливу роль у підвищенні конкурентного потенціалу агропромислового сектору, створюючи сприятливі умови для розвитку галузі на внутрішньому та зовнішньому ринках. Одним з основних напрямів державної підтримки є стимулювання інновацій у виробництві. Красноручський О.О. [12] наголошує на тому, що державне регулювання аграрної сфери позитивно впливає на динаміку конкурентоспроможності підприємств.

Розробка та реалізація ефективної аграрної політики також є важливим напрямом державної підтримки. Закон України "Про основні засади державної аграрної політики на період до 2025 року" встановлює пріоритети розвитку аграрного сектору, що сприяє створенню сприятливого бізнес-середовища для агропромислових підприємств [17]. Ульяновченко Ю.О. та Юсип О.А. підкреслюють, що реалізація державної політики, спрямованої на розвиток конкурентного середовища, забезпечує рівні умови для учасників ринку [14].

Покращення інфраструктури та логістики є ще одним важливим аспектом державної підтримки, так як неналежний розвиток логістичної інфраструктури створює значні перешкоди для ефективного функціонування агропідприємств. При цьому Шпак Ю.В. [18] наголошує на необхідності розвитку конкурентного середовища, що включає вдосконалення інфраструктури та логістики.

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Конкурентний потенціал агропромислових підприємств України залежить від низки внутрішніх та зовнішніх чинників. Основними проблемами, що стримують розвиток під-

приємств агропромислового комплексу є: низький рівень технологічного забезпечення та інновацій, обмежений доступ до фінансових ресурсів, недостатня державна підтримка та регуляторні бар'єри, проблеми з логістикою та інфраструктурою. Для підвищення конкурентного потенціалу агропромислових підприємств доцільним є розроблення низки заходів щодо державної підтримки та стимулювання інновацій задля впровадження сучасних технологій та інновацій, розширення доступу до фінансових інструментів та інвестицій, підвищення якості продукції та її сертифікації відповідно до стандартів, а також розвитку експортного потенціалу й виходу на нові ринки збуту з відповідним закріпленням позицій на них.

Перспективи подальших досліджень у цьому напрямі передбачають проведення поглибленого аналізу впливу глобальних ринкових тенденцій на конкурентний потенціал українських агропромислових підприємств; дослідження ефективності реалізації різних моделей державної підтримки аграрного сектору та впливу цифрових технологій на підвищення конкурентоспроможності агропромислових підприємств; оцінювання екологічних аспектів розвитку агропромислового комплексу та їх впливу на конкурентний потенціал підприємств АПК й відповідно соціально-економічних наслідків у разі підвищення конкурентного потенціалу агропромислових підприємств для територіальних громад.

Реалізація зазначеного сприятиме формуванню комплексного підходу до підвищення конкурентного потенціалу агропромислових підприємств України у контексті забезпечення сталого розвитку.

Література:

1. Ляшевська В.І., Сквіра І.О., Бойко Ю.А. Конкурентоспроможність підприємств аграрного сектору на зовнішньому ринку. Причорноморські економічні студії. 2018. № 28. С. 31—34.
2. Козак К.Б. Динаміка агропромислового виробництва в Україні: виклики сталого розвитку. Економіка та управління національним господарством. 2020. № 6. С. 10—16.
3. Непочатенко, О.О., Пташник С.А., Мельник К.М. Оцінка перспектив конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств. Економіка АПК. 2020. Вип. 6.
4. Таранюк Л.М. Реінжиніринг бізнес-процесів маркетингової сфери промислових

підприємств. Монографія: СНАУ, Суми, Україна. 2018. С. 290—295.

5. Невмержицький В.М. Способи та прийоми оцінки конкурентного потенціалу аграрних підприємств. Актуальні проблеми інноваційної економіки. 2020. № 4. С. 53—57.

6. Беляєва Н.С. Методи оцінки та роль ланцюжка цінностей при формуванні конкурентного потенціалу промислового підприємства. Вісник Хмельницького національного університету. Серія "Економічні науки". 2013. Т. 2, № 4. С. 43—52.

7. Кузьминчук Н.В., Терованесова О.Ю. Конкурентний статус підприємства: теоретичний аспект. Ефективна економіка та менеджмент: теорія і практика: Міжнародна науково-практична конф. Ч. 1. (Дніпропетровськ, 14—15 листопада 2014). Дніпропетровськ: Гельветика, 2014. С. 63—66.

8. Вініченко І.І., Маховський Д. В. Конкурентоспроможність аграрних підприємств: стан і перспективи. Агросвіт. 2013. № 21. С. 10—13.

9. Закон України "Про фермерське господарство" від 19 червня 2003 р. № 973-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/973-15> (дата звернення: 22.10. 2024 р.).

10. Орел А.М. Особливості конкурентного потенціалу аграрних підприємств. Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія "Економіка і менеджмент". 2019. Вип. 4 (82). С. 64—67.

11. Матросова Л.М. Проблеми розвитку агропромислового комплексу України як напрям забезпечення конкурентоспроможності економіки. Економіка та управління національним господарством. 2020. №. 42. С. 83—90.

12. Красноручий О.О. Державне регулювання аграрної сфери та динаміка конкурентоспроможності її суб'єктів. Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства. 2014. №. 150 "Економічні науки". С. 9—18.

13. Вініченко І.І., Маховський Д. В. Конкурентоспроможність аграрних підприємств: стан і перспективи. Агросвіт. 2013. № 21. С. 10—13.

14. Ульяновський Ю.О., Юсип О.А. Напрями реалізації державної політики розвитку конкурентного середовища в аграрній сфері. Публічне управління XXI століття: форсайтінг успіху: зб. тез XVI Міжнар. наук. конгресу, 21 квітня 2016 р. Харків: Вид-во ХарПІ НАДУ "Magistr", 2016. 512 с.

15. Матросова Л.М. Проблеми розвитку агропромислового комплексу України як напрям

забезпечення конкурентоспроможності економіки. Економіка та управління національним господарством. 2020. №. 42. С. 83—90.

16. Мельник О. І. Теоретичні аспекти поняття "конкурентоспроможність підприємства" та "конкурентоспроможність аграрного підприємства". Актуальні проблеми економіки. 2017. № 5. С. 98—104.

17. Закон України "Про основні засади державної аграрної політики на період до 2025 року" від 18 жовтня 2005 р. № 2982-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2982-15> (дата звернення: 22.10. 2024 р.).

18. Шпак Ю.В. Регулювання конкурентного середовища в аграрній сфері. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2010. № 10.

References:

1. Liashevskaya, V.I. Skvira, I.O. and Bojko, Yu.A. (2018), "Agricultural sector companies competitiveness in the external market", Black sea economic studies, [Online], vol. 28, pp. 31—34, available at: http://bses.in.ua/journals/2018/28_1_2018/8.pdf1 (Accessed: 29 October 2024).

2. Kozak, K. B. (2020), "Dynamics of agro-industrial production in Ukraine: challenges of sustainable development", Ekonomika ta upravlinnia natsional'nym hospodarstvom, [Online], vol. 6, pp. 10—16, available at: [https://ird.gov.ua/sep/sep20206\(146\)/sep20206\(146\)_010_KozakK.pdf](https://ird.gov.ua/sep/sep20206(146)/sep20206(146)_010_KozakK.pdf) (Accessed: 29 October 2024).

3. Nepochatenko, O.O. Ptashnyk, S.A. and Melnyk, K.M. (2019), "Assessment of the perspective of the competitiveness of agricultural enterprises", Ekonomika APK, [Online], vol. 6, available at: https://eapk.com.ua/web/uploads/pdf/eapk_2019_6_p_45_52.pdf (Accessed: 31 October 2024).

4. Taraniuk, L.M. (2018), Reinzhyrnyh biznes-protseviv marketynhovoї sfery promyslovykh pidpryemstv. Monohrafiia [Reengineering of business processes in the marketing sphere of industrial enterprises. Monograph], pp. 290—295, SNAU, Sumy, Ukraine.

5. Nevmerzhytskyi, V.M. (2020), "Methods and techniques for assessing the competitive potential of agricultural enterprises", Actual problems of innovative economy and law, [Online], vol. 4, pp. 53—57, available at: https://repo.btu.kharkov.ua/bitstream/123456789/1153/1/apie_2020_r04_a09.pdf (Accessed: 29 October 2024).

6. Bieliaieva, N.S. (2013), "Assessment methods and a value chain role in the competitive potential formation of industrial enterprises", Visnyk Khmel'nyts'koho natsional'noho universytetu.

Seriia "Ekonomichni nauky", [Online], vol. 4, pp. 43—52, available at: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/1954> (Accessed: 29 October 2024).

7. Kuzmynchuk, N. V. and Terovaneyeva, O. Yu. (2014), "Competitive status of the enterprise: theoretical aspect", Materialy mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii [Efficient economy and management: theory and practice], Dnipropetrovsk, Ukraine, pp. 63—66.

8. Vinichenko, I. and Makhovsky, D. (2013) "Competitive ability of agrarian enterprises: current condition and prospects", Agrosvit, [Online], vol. 21, pp. 10—13, available at: <http://www.agrosvit.info/?op=1&z=1398&i=1> (Accessed: 29 October 2024).

9. The Verkhovna Rada of Ukraine (2003), The Law of Ukraine "On Farming Enterprises", № 973-IV, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/973-15> (Accessed 22 October 2024).

10. Orel, A.M. (2019), "Specific Features of the Competitive Potential of Agrarian Enterprises", Bulletin of Sumy National Agrarian University, [Online], vol. 4(82), pp. 64-67, available at: <https://scholar.archive.org/work/rkd63r4fjrbs5ewi7h5ykl3ne/access/wayback/https://snaujournal.com.ua/index.php/journal/article/download/119/102> (Accessed: 31 October 2024).

11. Matrosova, L.M. (2020), "The main problems of the development of the agricultural complex of Ukraine as the direction of the increasing of the economy's competitiveness", Economy and management of the national economy, [Online], vol. 42, pp. 83—90, available at: http://market-infr.od.ua/journals/2020/42_2020_ukr/16.pdf (Accessed: 31 October 2024).

12. Melnyk, O.I. (2017), "Theoretical Aspects of the Concepts 'Competitiveness of an Enterprise' and 'Competitiveness of an Agrarian Enterprise', Aktual'ni problemy ekonomiky, [Online], vol. 5, pp. 98—104, available at: <https://econom.chnu.edu.ua/wp-content/uploads/2016/10/melnyk-2.pdf> (Accessed: 29 October 2024).

13. The Verkhovna Rada of Ukraine (2005), The Law of Ukraine "On the Fundamental Principles of State Agricultural Policy for the Period until 2025", № 2982-IV, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2982-15> (Accessed 22 October 2024).

14. Shpak, Yu.V. (2010), "Adjusting of competition environment is in an agrarian sphere", Derzhavne upravlinnya: udoskonalennya ta rozvytok, [Online], vol. 10, available at: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=194> (Accessed: 31 October 2024).

Стаття надійшла до редакції 28.11.2024 р